

LAWRENCE FERLINGHETTI

24. 3. 1919

Americký básník, romanista, překladatel a malíř Lawrence Ferlinghetti, původním jménem Lawrence Monsanto Ferling, se narodil 24. března 1919 v Yonkersu, ve státě New York, jako pátý syn manželů Ferlingových. Otec Charles Ferlinghetti, povoláním dražebník, přišel do Ameriky ze severní Itálie. Jméno Ferlinghetti bylo pro americké úředníky příliš složité, proto začal používat zkrácený tvar Ferling. Narození svého pátého syna Lawrence se již nedožil. Matka Clemence Monsanto, se po smrti otce psychicky zhroutila, nezvládla výchovu svých pěti synů a skončila v ústavní péči. Starší bratři byli posláni do internátních škol a dvouletého Lawrence si vzala na starost jeho francouzská teta Emily Monsanto. Problémy v manželství ji přiměly spolu s Lawrencem k návratu domů, do Francie. Lawrencovým rodným jazykem se tak stala francouzština. Po čtyřech letech se Emily s manželem usmířila a vrátila se s Lawrencem zpět do New Yorku. Kvůli nedostatku financí ho však za několik měsíců musela umístit do dětského domova. O necelý rok později se Emily s manželem rozešla, našla si místo francouzské guvernanky u zámožné rodiny Bislandů v Plashbourne a Lawrence se k ní vrátil. Tím však jeho útrapy neskončily. Emily náhle záhadně zmizela a Lawrence Ferlinghetti se ocitl v opatrovnictví rodiny Bislandů. Začal navštěvovat soukromou školu, bylo o něj dobře postaráno, ale i přes veškerou snahu pěstounů necítil v Plashbourne teplo domova. Když mu bylo deset let, přijela si pro něj znenadání matka. Dramatická situace se vyhrtila otázkou adresovanou Ferlinghettimu, s kým chce zůstat. Vlastní matka pro něj byla cizí ženou a rodina Bislandů pro něj znamenala dosud jediné zázemí. Proto se rozhodl zůstat a přál si, aby již nikdy v životě nemusel rozhodovat nic tak tíživě smutného.

Po krachu na newyorské burze si však Bislandovi nemohli dovolit financovat Ferlinghettiho nákladné vzdělání. Poslali ho do veřejné školy a zařídili mu bydlení u vdovy Zilly Wilsonové a jejího syna. Tady prožil Ferlinghetti konečně několik let skutečného dětství se svým novým „starším bratrem“. Ochutnával vše, co mu život nabízel. Následovalo však zatčení pro opakovanou krádeže, po kterém se paní Wilsonová obávala ponechat si zdivočelého Ferlinghettiho u sebe. Po domluvě s Bislandovými byl poslán do internátní střední školy, čímž opustil svět dětí a vstoupil do světa dospělých.

Po přečtení románu *K domovu se dívej, anděle!* od Thomase Wolfa byl Lawrence Ferlinghetti ohromen mocí literatury. Thomas Wolf se stal jeho velkou inspirací. V letech 1937 – 1941 začal studovat na univerzitě v Chapel Hill v Severní Karolíně, kterou Wolf také navštěvoval a rozhodl se, že se stane žurnalistou. V roce 1941 získal bakalářský titul. Svět v té době postihla válka a Ferlinghetti považoval za svou přirozenou povinnost narukovat. Dostal se

k námořnictvu a byl odvelen do New Yorku. Stal se odpovědným vojákem a později poručíkem. Po propuštění ze služby roku 1945 se z něj stal válečný veterán. Jako vysloužilý voják měl možnost bezplatného vzdělání. Nastoupil na Columbijskou univerzitu v New Yorku a začal studovat literaturu. Po ukončení studia v roce 1947 se plavil přes Atlantik do Francie a studoval na pařížské Sorbonně. Krása Paříže mu otevřela oči pro poezii, začal obdivovat knihkupectví coby plodné literární zázemí a seznámil se s dívkou Kirby Selden Smithovou, čerstvou absolventkou Columbijské univerzity. V roce 1950 Ferlinghetti ukončil doktorská studia a odjel do Španělska, odkud požádal telegrafní cestou Kirby o ruku a ona souhlasila. Vzali se na Floridě.

V roce 1951 začal Ferlinghetti žít v San Franciscu, které se stalo na celý život jeho domovem. Zapojil se do avantgardního uměleckého dění a v červnu roku 1953 otevřel s Peterem Martinem knihkupectví City Lights Books, které se stalo vyhledávaným a téměř společenským centrem mladých básníků a umělců. Obchod nazvali podle Chaplinova filmu Světla velkoměsta. Peter Martin však v knihkupectví dlouho nezůstal. Prodal proto Ferlinghettimu svůj podíl, který později odkoupil další společník Shig Murao.

Snem Lawrence Ferlinghettiho bylo vydávat knihy při knihkupectví. Chtěl publikovat jemu blízkou avantgardní poezii ve vydáních, která by byla cenově dostupná a praktická. 10. srpna roku 1955 vyšel první svazek poezie v edici Pocket Book Poets. Sbíрка dvaceti sedmi básní vyšla pod názvem *Obrazy zmizelého světa* a obsahovala Ferlinghettiho dílo, které vzniklo za posledních šest let. Ferling zde poprvé použil jména Ferlinghetti, které si po objevení otceva rodného listu změnil z dosavadního Ferlinga. Poezie o obyčejných lidech a všedních věcech působí zásluhou autorova lyrického jazyka a humorného nadhledu nevšedně a neobyčejně. Básně, určené k veřejnému přednesu a respektující jazzové frázování a rytmus, utvářejí nový básnický směr – jazzovou poezii. Ke sbírce se Ferlinghetti vrátil v roce 2005, kdy ji ve spolupráci se skladatelem a hudebníkem Davidem Amramem vydal v podobě CD a DVD.

V říjnu 1956 vyšla, jako čtvrtý svazek v edici Pocket Book Poets, kniha Kvílení od Allena Ginsberga. V březnu roku 1957 však celnice zabavila zásilku této knihy z tiskárny z Anglie. Kniha byla prohlášena za obscénní. Shig Murao byl zatčen za prodej knihy a Ferlinghettiho zatkli coby vydavatele. Boj začal. Noviny a časopisy byly zahlceny články o nové „beatnické literatuře“, do které se však Ferlinghetti nikdy nepočítal. Na obranu sbírky se postavili univerzitní profesoři, básníci, vydavatelé i editoři. Po sedmi měsících byl Lawrence Ferlingetti zbaven viny a kniha zmizela z černé listiny. Byla prolomena hráz mlčení a přezírání, jíž byli dosud beatniční umělci obklopeni.

Mediální mýtus „beatnické generace“ se zrodil v říjnu roku 1957 v souvislosti s uveřejněním románu Na cestě od Jacka Kerouaca. V médiích byli beatníci představováni jako „zlí hoši“ a sami se definovali svým nepřátelstvím ke směsi amerického hlavního kulturního

proudu. Pohrdali společností, byli nespokojeni, brali drogy, obdivovali jazz a věnovali se sexu bez jakýchkoliv zábran. Milovali život „na cestě“, nebyli ochotni stát se důstojnými občany – vždy chtěli šokovat. Více než tyto výstřelky však budil pozornost odpor tehdejší mladé generace a jejích umělců proti zmrtvění a stagnaci poválečné americké kultury, literatury a především poezie. Pořádaly se velké mítinky a básně se recitovaly při jazzovém doprovodu. Síla beatnické poezie byla v tom, že vyvolala reakci velkého okruhu čtenářů a stala se masovou. Lawrence Ferlinghetti měl vlastní radikální názory. S ortodoxními přívrženci beatnického programu se rozcházel i v mnoha principiálních názorech a ani jeho básně nebyly zcela beatnické povahy. Stal se však hlavním knižním vydavatelem této generace a všichni natolik oceňovali jeho kvality, že mu jeho volnomyšlenkářství nedokázali mít za zlé.

V polovině roku 1958 vyšla v nakladatelství New Directions Ferlinghettiho druhá sbírka *Lunapark v hlavě*. Oficiální kritika na knihu nebyla příliš pozitivní. Čtenáři však s nadšením přijali verše o lásce, světabolu, poetice života, politice a věčných nástrahách. Pro svůj expresionistický jazyk, humorný nadhled, surrealistickou obrazotvornost a zároveň prostotu a srozumitelnost patří Ferlinghetti díky této sbírce k nejčtenějším americkým básníkům a jeho kniha k nejpřekládanějším sbírkám americké poezie. Během studií v Paříži začal psát experimentální novelu, která vyšla v roce 1960 pod názvem *Ona*. Jde o jakési metafyzické hledání ve vlastní minulosti. Kritika dílo přijala negativně, ale čtenáři s nadšením. O rok později byla publikována sbírka čtrnácti básní *Startuji ze San Francisca*. Ferlinghetti v ní parafrázuje báseň klasika americké literatury W. Whitmana – proti jeho optimismu klade pesimistický životní pocit, který často plyne z existenciální úzkosti. Vnímavý lyrický hrdina putuje po Spojených státech v 50. letech 20. století a namísto řádu a sebevědomí nachází chaos, strach a odcizení. Sdílností a zájmem o reálný život v USA překročila tato sbírka hranice beatnických literárních norem.

Během následujících několika let se Ferlinghetti věnoval především svým dětem, Julii a Lorenzovi. Nepsal básně, pracoval v nakladatelství a založil literární časopis City Lights Journal zaměřený na avantgardu méně známých děl a autorů. Později ho inspirovala kniha Opony s kritikami Kennetha Tynana o mrtvém bodě v americkém divadle, která ho přiměla k napsání devíti jednoaktovek. Hry vyšly v roce 1963 pod názvem *Nefér argumenty života* a Ferlinghetti se v nich strefuje do způsobu života v moderní industriální společnosti. Důraz klade na moment improvizace, na zapojení (i fyzické) přihlížejcích do hry. Nejdůležitějším se pro něj stává poselství, které chce bezprostředně sdělit. Útočí na rabování země nebo na materialismus společnosti, z níž se vytratil Bůh a jakékoliv duchovní hodnoty. Ze všech her je cítit bytostná touha po svobodě, lásce a souladu ve světě.

Roku 1964 byly publikovány hry **Rutiny**, které jsou dalším vývojovým stupněm Ferlinghettiho her. Opět je v nich kladen důraz na improvizaci a zatažení publika do hry. Mnohdy je těžké rozeznat, kdo je herec a kdo divák. I když absence dialogu většinu her – rutin zdánlivě redukuje jen na jakýsi výtvarný počín, jejich sdělení zní velmi naléhavě: stále existují totalitní režimy, je plundrována planeta, zapomíná se na lásku, na život a na smrt.

Ferlinghettiho veřejné i umělecké aktivity se ubíraly nejrůznějšími směry. Stál u zrodu hnutí hippies, žil v komunitě v Novém Mexiku a experimentoval s psaním pod vlivem LSD a halucinogenů. To se výrazně promítlo do sbírky **Tajný smysl věcí** (1969) a cestovního deníku **Mexická noc** (1970), ve kterém zaznamenal pozoruhodnosti a dojmy ze svého pobytu v Mexiku. Roku 1963 podnikl cestu do Evropy a do severní Afriky. Po návratu do San Francisca se aktivně účastnil demonstrací proti válce ve Vietnamu a své odmítnutí politiky prezidenta Nixona reflektoval v politickém traktátu **Tyrannus Nix** (1969).

Později se začal Ferlinghetti intenzivně věnovat buddhismu, který ovlivnil zejména jeho další sbírku **Oko dokořán, srdce dokořán** (1973). Roku 1976 vyšla sbírka s názvem **Co jsme teď zač?**, kterou věnoval Bobu Dylanovi. Svě zkušenosti z cest a inspirace především italskou a francouzskou poezií zúročil Ferlinghetti ve sbírce **Cesta do Itálie a Francie** (1980). Jeho manželství s Kirby bylo v té době již u konce. V roce 1977 vyhlásilo město San Francisco „Měsíc Ferlinghettiho a City Lights“. Básníku a vydavateli Lawrenci Ferlinghettimu tak bylo uděleno oficiální uznání. Svět kolem nás a nostalgii nad změnami scenérií zachycuje sbírka **Krajiny života krajiny umírání** (1979). V roce 1988 vyšla Ferlinghettiho druhá novela **Láska ve dnech vášní** (1988), ve které navodil na pozadí milostného vztahu Američanky a postaršího bankéře atmosféru pařížských studentských bouří v revolučním roce 1968.

V dalším období svého života se začal Ferlinghetti více věnovat nakladatelské činnosti a malování. V roce 1990 měl svou první samostatnou výstavu. Základní přehled jeho výtvarné tvorby podává katalog **Básník coby malíř** (1996), který byl vydán u příležitosti výstavy konané v Římě. Po několika letech se k poezii vrátil a napsal volné pokračování **Lunaparku v hlavě** z roku 1958 – **A Far Rockaway mého srdce** (1997). Na podzim roku 1998 Lawrence Ferlinghetti obdržel nejvýznamnější italskou cenu za poezii Premio Flaiano a přijal titul Poeta Laureatus San Francisco. Kromě psaní, nakladatelské činnosti a malování se věnoval také překladatelské činnosti, například v překladech poezie Nicanora Parry nebo Piera Paola Pasoliniho.

V dubnu 1998 se v Praze konal Beat Generation Fest, který měl představit beatnickou literaturu, zmapovat její vliv na českou literaturu a otestovat, má-li co říct i dnešní mladá generaci. Současně s touto akcí se konal 8. ročník Festivalu spisovatelů a přítomen byl také Lawrence Ferlinghetti. 22. dubna 1998 zahájil velkou autogramiádou v Lucerně 7. mezinárodní

knižní veletrh, jemuž vévodila maketa knihkupectví City Lights z konce 50. let. Na jaře roku 2007 se uskutečnila v Praze a v Karlových Varech výstava jeho obrazů.

Jelikož Ferlinghettiho politickým krédem bylo a je být „nepřítelem státu“, odmítl využít mediálních nástrojů k tomu, aby propagoval nějaké hnutí či ideologii. Chtěl prostě dál psát poezii, věnovat se nakladatelské činnosti a politicky se angažovat. Toho se drží dodnes. I dnes vydává básně – letáky a manifesty, jimiž se vyjadřuje k aktuálním událostem doma i ve světě. Lawrence Ferlinghetti stále žije v San Franciscu, stále řídí svůj knižní stánek a stále nemá rád státní instituce. Jan Zábrana, překladatel jeho díla, napsal: „...*Na nadčasová témata psával Ferlinghetti jen zřídka. Je básník svého, plně současného obzoru, obrácený čelem k realitě, k jejím nejpalcivějším a nejbolestnějším problémům. Jeho verše ... vycházejí většinou z prožitku nejpřítomnější chvíle, pronikají do nich barvy, konflikty a stíny všeho, co básníka právě obklopuje; angažovanost a účast jsou základní pojmy jeho občanského i uměleckého kréda.*“

Lawrence Ferlinghetti vždy kladl důraz na vlastní soukromí a jeho negativní vztah k médiím způsobil, že bylo až do počátku osmdesátých let poměrně nesnadné dobrat se pravdivých faktů z jeho života. Ferlinghettiho mlžení bylo natolik úspěšné, že dodnes se mnoho slovníků a encyklopedií hemží básníkovými poťouchlostmi vydávanými za skutečnost.